

Нафакат Ислом тарихида, балки жахон тарихидаги муҳим ҳодисалардан бири бу Богдоднинг кулаши ва Аббосийлар сулоласи ҳукмронлигининг тугашидир. Буларнинг барчаси сиёсий харитада бутун дунёга ҳукмронлик қилишга даъвогар бўлган янги

кучнинг вужудга келиши натижасидир. Бу дахшатли кучнинг пайдо бўлиши бутун дунёга кўркинчли окибатлар келтириб чикарди, хусусан, ислом мамлакатлари учун. Хижрий еттинчи асрда пайдо бўлган ушбу куч мўғуллар давлати эди. Бу давлатнинг хукмронлиги даврида мудхиш конли киргинлар билан Ерда кўплаб ўзгаришлар юз берди.

Мўғуллар ўз истило юришларини барча йўналишлар бўйича олиб борган бўлсаларда, уларнинг асосий мақсадларидан бири Аббосийлар халифалиги ва унинг пойтахти Бағдод эди. Мўғуллар халифаликка қарши уруш учун стратегик режалар тузишган ва пухта тайёргарлик кўришган. Кейинчалик ушбу тузилган режалар мўғуллар томонидан амалга оширилади ва Бағдод кўлга киритилиши билан якунланади, бунда дахшатли вайронгарчиликлар қилинади ва жуда кўплаб инсонлар қурбон бўлади. Шу кунга қадар бундай шафқатсизлик ва ҳадсизликка тарих хали гувоҳ бўлмаганди.

Бағдодга йўл

1253 йилда мўғул ҳукмдори Мунка Аббосийлар халифалигини эгаллашга ва қўшни ҳудудларда қарам давлатлар барпо этишга қарор қилади. Мўғулларнинг Бағдод юриши тайёргарлиги учун бутун бошли 5 йил ўтади. Шу йиллар мобайнида Хитойдан Бағдодгача бўлган ўтказувчи йўллар шу даражага етказилгандики, мўғул қўшинлари улардан ҳеч қандай тўсиқларсиз ҳаракат қилиш имконига эга бўлгандилар. Шунингдек, оғир қурол – аслаҳаларни ташиш учун кўп юк қўтарадиган аравалар тайёрланганди. Мўғул қўшинлари ҳаракат қиладиган йўл яқинидаги барча яйловлар Бағдод сари юрадиган мўғул қўшинининг отлари учун маҳаллий аҳолининг қорваларидан бўшатилаганди. Қўшин йўлидаги барча стратегик нуқталар – Хитойдан то Ироқкача – мўғуллар томонидан алоҳида назоратга олинганди, бундан мақсад асосий қўшиннинг ҳавфсиз ҳаракатини таъминлаш эди.

Хусусан, Хулагу учун Ироқ ва Бағдоднинг барча ҳудудларидан тўлиқ маълумотлар етказилганди. Мўғуллар Бағдод ва бутун халифаликнинг мудофаа иншоотлари, қўшини сони, унинг тайёргарлик даражаси ва умумий иқтисодий ҳолати ҳақида тегишлича тўлиқ маълумотга эга эдилар. Шунингдек, Аббосийлар халифалиги ҳудудида содир бўлаётган воқеа – ҳодисаларга у ёки бу тарзда таъсир этиш имкониятига эга бўлган инсонлар рўйхати ҳам тузилганди. Ушбу махфий маълумотларнинг ҳаммаси ислом оламининг барча шаҳарларида фаолият олиб борган кўп сонли мўғул айгоқчилари туфайли олинганди. Уларнинг бир қанчаси халифаликнинг юқори мартабали давлат хизматчилари, ҳаттоки мусулмон давлатининг баъзи вилоят ва шаҳарларининг ҳукмдорлари билан яқин алоқада бўлишган.

Бундан ташкари, мўгуллар Богдод юриши тайёргарлиги вақтида келгуси урушда харбий ва информатсион ёрдам кўрсатиш бўйича насроний Арманистон, Антиохия французлари ва ушбу худудга таъсир эта оладиган бошқа кучлар билан иттифоклик шартномаларини тузишган.

Шунингдек, кўпчилик ислом ҳукмдорлари билан уларни мўгуллар томонидан тўлик химоя қилинишини тан олиш ва Хулагуга пассив ёрдам кўрсатиш юзасидан келишувларга эришилган. Ва худди шу мўгуллар Аббосийлар халифалигига қарши кенг кўламли харбий ҳаракатларни бошлаганда амалга ошади. Афсуски, ушбу ҳукмдорларнинг кўпчилиги буюк Салоҳиддин Аюбийнинг авлодидан эди.

Айгоқчиларнинг ушбу барча маълумотларини ўрганган Хулагу Аббосийлар кўшинининг кучсизлигига, унинг Багдод ва халифаликнинг бошқа худудларини химоя қила олмаслигига асосли равишда кўзи етади, чунки унга халифа Мустасим ва унинг имкониятлари ҳақида, у аслида нимага қодир ва унинг қандай заиф томонлари борлиги тўғрисида тўлик хабар берилганди.

Шундай қилиб, хижрий 654 йилда барча тайёргарлик ишлари ўз якунига етади, Аббосийлар халифалигига ҳужум учун барча керакли чоралар қўрилади. Микдори жиҳатида жуда буюк бўлган кўшин тўпланади, бу Чингизхон мўгул давлатини ташкил этгандан бери тенги бўлмаганди кўшин эди. Фақатгина Богдоднинг қамали учун икки юз минг кишидан ортиқ кўшин тайёрланганди. Бундан ташкари, Ироқ йўлидаги мўгул армиясининг асосий кучларининг ҳавфсизлигини таъминлаш ва уларга қурол-аслаҳа етказиб бериш вазифаси юклатилган кўшиндан ташкари, Ироқнинг шимолида жуда кўплаб мўгул отрядлари жойлаштирилганди.

Мўгул кўшинининг жанговар тартиби қуйидагича тузилган эди:

- Ироқнинг шарқидаги Форс ва Азарбайжонда жойлаштирилган мўгуллар армиясининг асосий кучлари;

- Русни забт қилган мўгул сарқардаси Бату қўмондонлигидаги Россияда Волга дарёси бўйида жойлаштирилган мўгул кўшинлари гуруҳи;

Хулагу бу қисмни жангда биргаликда ҳаракат қилиши учун Россиядан чақириб олади. Лекин Бату Хулағунинг қароргоҳига келмайди, бунинг ўрнига ўзининг уч нафар жиҳани бошчилигидаги кўшинини жўнатади. Ўша пайтларда Бату ўз назорати остидаги Волга дарёси ҳавзасида мустақил “Олтин Ўрда” давлатини ташкил этган эди. Бошқарувдаги муайян мустақиллиги ва давлат ишини юритишига қарамасдан, “Олтин Ўрда”нинг ҳукмдори бевосита олий хон Мункага бевосита бўйсунар эди.

- Туркиянинг шимоли Анадолида жойлашган, Европага йўлланган мўгул кўшинининг қисми;

Хулагу мўгул кўшинининг бу гуруҳини ҳам Багдодга кетаётган кўшинга қелиб қўшилишини талаб қилади. Байжо бошчилигидаги бу кўшин Туркия ва Ироқнинг барча худудини Анадолидан Богдодгача бўлган йўлни босиб ўтиб, асосий кучларга Ироқда қўшиладилар ва йўл давомида ҳеч қандай тўсикка дуч келмайдилар. Афсуски, бу худудларнинг мусулмон ҳукмдорлари мўгул кўшини уларнинг ерларидан бемалол ўтишлари учун очик коридор яратиб беришди, шу сабабли ҳам мўгуллар ҳеч қандай тўсиксиз Анадоли, Мўсул, Халаб ва Хомс худудларини босиб ўтишди.

- армян Хетум шоҳи бошчилигидаги армян кўшинлари;

Хулагу ўзининг дўсти – армян шоҳидан – баъзи кучларни унга қўмақ учун жўнатишини сўрайди, лекин Хетум етарлича йирик кўшин гуруҳи билан ўзи етиб келади. Шунингдек, Хулагу ўз измига қамондан оловли ўқ отиш бўйича катта тажрибага эга бўлган минг

нафар хитой ўкчиларини ҳам олади.

Кўшинига бошлик килиб Хулагу ўзининг энг яхши саркардаси Кит Буга найман тайинлайди. Тажиба ва юкори саркардалик сифатларидан ташкари Кит Буга насроний эди, бу эса унга мўгул кўшини таркибида бўлган ўз шохи бошчилигидаги армян, Антиохиялик французлар ва Хоразмшоҳлар томонидан бир неча ўн йил олдин вайрон килинган Тбилиси учун ўч олишни хоҳлаган грузинлардан иборат насронийлар билан биргаликда эркин ҳаракат килиш имконини берди. Ушбу кўп сонли кўшинга мўгуллар тарихидаги энг тажибали кўмондонлар бошчилик килишган: Хулагу, Кит Буга ва Байжо. Хулагу, шунингдек, Антакиянинг ҳукмдори Боймунд VI га ҳам ҳарбий ёрдам сўраб хат йўллайди. Лекин у кела олмайди, чунки мўгуллар билан учрашиши учун у бутун Шом ҳудудини босиб ўтиши керак эди. Шунга карамасдан унинг кўшини тўлик ҳарбий тайёргарликда турган ва Богдод кулаганидан кейин, Шомни кўлга олишда ва Халаб камалида фаол иштирок этган.

Боймонд Богдод юришида катнаша олмаган бўлсада, Дамашк ҳукмдори Носир Юсуф ўзининг ўғлини, Мўсул ҳукмдори Бадруддин Луълў эса – Хулагу кўшини билан бирга мусулмон халифалиги пойтахтига бўлган урушда иштирок этиши учун ҳарбий отряд жўнатган.

Бу гуруҳларнинг сони камлигига карамасдан, уларнинг иштироки катта аҳамият касб этган. Кўшинда мусулмонларга қарши урушда улар билан биргаликда ҳаракат қилувчи мўгул мусулмонларнинг мавжудлиги, худдики ирокликлар мўгуллар билан иттифокликда “Ирокни озод қилиш” учун ҳарбий юришларда иштирок этаётгандай англашилари.

Аслида эса ушбу ҳукмдорлар ўз тахтини, қайсидир микдордаги дирхамларини ёки шунчаки ҳаётини саклаб қолиш учун соткинлик қилишганди.

Ўз таркибига юкорида санаб ўтилган барча отрядлар ва ҳарбий бирикмаларни олган йирик мўгул кўшини Форсдан Ирок томонга ўз юришини бошлади. Шундай қилиб, Хулагу уруш йўлидаги дастлабки қадамини ташлади ва ўз кўшини олдига биринчи тактик вазифаларни қўйди.

Ҳарбий ҳаракатлар театрини ўрганиб чиққач, Хулагу Форснинг гарбидаги тоғли ҳудудларда ва Ирокнинг шаркида жойлашган исмоилий – шиялар мўгул армияси ҳаракатига муайян хавф тугдириши мумкин деган ҳулосага келади. Ўзининг ҳарбий маҳорати билан машҳур бўлган исмоилий мустаҳкам қалъаларга эга эди, қелишувларга амал қилишмасди ва қафолатларни бажаришмасди. Ўша пайтда исмоилийлар ва Аббосийлар халифалиги ўртасида кескин зиддиятлар мавжуд эди. Бундан ташқари, исмоилийлар бундан аввал Хоразмшоҳларга қарши қурашда мўгулларга ўз кўмагини таклиф қилишганди ва улар қучли тарафнинг ёнини эгаллайдиган иккиюзламачилар эди.

Буларнинг барчасига карамасдан, исмоилийларнинг тажибали яхши қуроланган армиясини орқасида қолдириб мўгуллар ўзларини бутунлай хавфсизликда ҳис қила олмас эди. Чунки исмоилийлар мўгул кўшинининг олға бориши учун жиддий тўсик бўлиши мумкин эди. Бундан ташқари мўгуллар ва исмоилийлар ўртасида ўттиз йиллик қонли ўч бор эди. Чингизхоннинг Форсга юриши вақтида исмоилийлар томонидан унинг ўғилларидан бири Чигатой ўлдирилганди. Мўгуллар, албатта бу ҳақида унунгани йўқ эди, чунки гап мўгул давлатининг асосчиси буюк Чингизхоннинг ўғли ҳақида борарди. Шунингдек, мўгулларнинг барча саркарда ва ҳукмдорлари Чингизхон авлодидан бўлган, шунга кўра унинг ўғли учун ўч олишни уларнинг ҳар бири ўзининг шахсий иши, шараф масаласи деб биларди. Шу билан бирга, бу йўналишдаги ҳарбий юришларда мўгул

кўшинлари таркибида Чигатойнинг ўгли иштирок этарди, унинг мақсади отасининг котилярридан ўзи ўч олиши эди.

Буларнинг барчасини ҳисобга олган ҳолда ва исмоилийларни Ер юзидан кириб ташлаш ҳақидаги Буюк Хон Мунканинг буйругини бажариш мақсадида, Хулагу улар билан масалани тамомила ҳал қилишга қарор қилади.

Кўп сонли мўғул кўшини эронлик исмоилийларнинг пойтахти забт этилмас Аламутга (Хассан Саббахнинг қасри – 2163 метр биландликдаги тоғ қалъаси, Эрон Қазвинининг остонасида, Техрондан тахминан 100 километр узокликда жойлашган) қараб ҳаракатланишади. Кўп давом этмаган камалдан кейин 1256 йилда қалъа мўғуллар томонидан жангсиз қўлга қиритилади.

Мўғулларнинг енгиб бўлмас кўшинини кўрган исмоилийларнинг имоми Рухниддин Хуршоҳ Хулагу билан шахсан учрашиш истагини билдиради. Қимматбаҳо вақтни тежаш мақсадида Хулагу у билан учрашувга рози бўлади, чунки исмоилийлар билан бўладиган бу кураш асосий мақсад – Богдод йўлидаги бир тин олиш эди. Хулагу билан учрашувдан сўнг, уларга бўлган тўлик итоатини баён қилган имом Хуршоҳ голибларнинг марҳаматига умид қилган ҳолда, мўғулларга ўз қароргоҳи - Маймундизонинг дарвозаларини очиб беради.

Шунингдек, у Хулагунинг талабига мувофиқ ўз давлатининг барча бурчакларига таслим қарори билан чопар жўнатади. 40 га яқин қалъа бошлиқлари унинг иродасини бажаришади ва мўғулларга таслим бўлишади. Лекин Аламут гарнизони бошлиғи таслим бўлишни истамайди ва бир қанча муддат қаршилик кўрсатади. Енгилмас деб саналган Аламут қалъаси таслим бўлади, қалъа химоячилари ва аҳолиси ўлдирилади, қалъанинг ўзи эса яқсон қилиб ташланади.

Шундан сўнг Хуршоҳ буюк хон Мунка билан учрашиш истагини билдиради ва Хулагу унинг илтимосини бажаради. Мўғул аскарлари қузатуви остида Хуршоҳ мўғул давлати пойтахтига боради, лекин Мунка Хууршоҳни олий хон билан учрашишга нолойик деб санаб, ҳузурига қабул қилмайди. Ундан кейин эса уни қайтадан Форсга элтиб қўйиш буйруги берилади. Қайтиш йўлида Хуршоҳ Мунканинг махфий буйругига асосан унга йўлдошлик қилаётган мўғул аскарлари томонидан ўлдирилади.

Хуршоҳ ўлдирилгач, Хулагу энг разил ҳарбий ҳаракатлардан бирини бошлайди. Богдодга кетаётган мўғул кўшинларига кўшилиш важи билан исмоилийларга бутун ҳарбий қучларини тўплаш таклиф қилинганди. Ҳеч қандай ёмон гумонга бормай исмоилийлар бутун вилоятлардан ўзларининг аскарларини йигишади ва Хулагу кўшини билан бирлашишга тайёр эканликларини билдиришади, лекин мўғуллар сосонийларнинг хиёнаткор “иттифокдошларини” ўз сафларига олиш истаги йўқ эди. Кейин Хулаги исмоилийларни аслида нима мақсадда тўплаган бўлса, ўшани амалга оширади – қонли қиргин уюштиради. Мўғулларнинг қўлига тушган ҳамма ўлдирилади. Шундай қилиб, 1256 йилда (655 хижрий сана) исмоилийларнинг давлати тугатилади. Богдод йўли барча тўсиқлардан тозаланганди. Мўғул кўшини ҳавфсиз ҳаракатланиши учун йўл очилганди. Кўп сонли мўғул армияси Аббосийлар халифалигининг пойтахтига ҳужумини бошлайди. Хулагунинг кенг қўламли яқин Шарқ юриши ўзининг кульминацион нуқтасига яқинлашаётганди. Бу ислом олами пойтахтининг йиқилишига бир неча қўнлар қолганидан дарак берарди.

Мўғуллар тарихидаги энг йирик уруш бошланишидан олдин, Хулагу мўғуллар тарихидаги энг муҳим ҳарбий кенгашни қақиради. Айнан мана шу кенгашда ислом халифалигининг пойтахти Богдодга юриш қилишни бошлашга қарор қилинганди.

Хулагу кутилмаганда нимадир содир бўлишидан хавфда эди, айникса мўғулларга кўшилган мусулмон харбий отрядлари томонидан. Шу сабабли уларнинг ортидан алохида кузатув ўрнатилганди. Афсуски, Хулагу мусулмон отрядлари саркардаларидан бекорга шубхаланаётганди, зеро уларнинг ҳеч бирида унга хиёнат қилиш фикри йўқ эди. Аксинча, уларнинг бари мўғуллар билан биргаликда Богдодга бостириб бораётганди. Юришдан олдинги охириги харбий кенгашни мўғуллар Богдоддан тахминан 450 километр узокликдаги форсинг Хамадан шаҳрида ўтказишади. Мана шу кенгашда Хулагу мўғул кўшинини учга бўлиш истагини баён қилади:

- мўғул кўшинининг асосий қисми бўлган биринчи армияга Хулагунинг ўзи бошчилик қилади. Бу армияга, шунингдек, Олтин Ўрданинг ҳукмдори Хон Бату томонидан йўлланган аскарлар ва Арманистондан келган отрядлар қўшилиши керак эди. Биринчи армиянинг вазифаси Форсинг гарбидаги тоғли ҳудудларни Керманшах шаҳри орқали босиб ўтиб, Богдодга ўз вақтида етиб бориш ва шаҳарни шарқий тарафдан камал қилиш эди;

- мўғул кўшинининг чап қаноти бўлган иккинчи армияга Хулагунинг энг яхши саркардаси Кит Буга қўмондонлик қилган. Бу армия ҳам мустиқ равишда, мўғул кўшинининг бошқа қисмларидан ажралган ҳолда Богдодга отланиши лозим эди. Қўшинни уч қисмга бўлишдан мақсад, мусулмон айғокчилари мўғул кўшинининг аниқ сонини билиб олмасликлари учун, уларни қалғитишдан иборат эди. Бундан ташқари, Богдод йўли бирваракайига қўп сонли мўғул аскарларини ўтказиш лаёқатига эга эмас эди. Иккинчи армиянинг олдида турган вазифа Богдодга жанубдан кириб бориш, шаҳарни жануб ва жануби – шарқдан камал қилиш эди.

Богдодга ҳали 450 километрга яқин масофа қолганлигига қарамадан, Хулагу ўзининг йирик кўшинини аббосийларнинг айғокчиларидан яширишга ҳаракат қиларди. Лекин Аббосийлар ва уларнинг айғокчилари мўғулларнинг кўшинини Богдодга бир неча километр масофа қолганда аниқлашади;

- учинчи армия эса Европага жўнатилган қисмдан ташкил топган бўлиб, Анадолида турарди (Туркиянинг шимоли). Машҳур мўғул саркардаси Байжо бошчилигидаги бу армия Богдодга шимолдан кириб бориши ва шаҳарни шимолдан камал қилиб, Богдод атрофидаги доирани тўлдириши керак эди.

Лекин бу армия олдида анчагина қийин муаммолар турарди. Биринчидан, у белгиланган жойга бошқа мўғул қўшинлари билан бир пайтда етиб бориши лозим эди, лекин у пайтларда от ва шу қабилардан бошқа ҳаракат ва алоқа воситалари бўлмаган. Агар учинчи армия Хулагудан олдинроқ етиб борса, у аббосийларнинг қўшини билан учрашиб қолиши мумкин эди. Кечикса эса, Хулагу шундай ҳолга тушиб қолиши мумкин эди. Лекин Байжонинг аниқ ҳисоб – қитоби ва тажрибасига асосан, учинчи армия белгиланган ерга вақтида етиб келади. Иккинчидан, учинчи армия Богдодга бориши учун жуда қўп масофани босиб ўтиши керак эди: 500 километр Туркия ҳудудидан, кейин эса яна 500 километр Ироқ ҳудудидан. Бу ҳудудларнинг барчаси эса мусулмонларга қарашли эди. Яъни Богдодга етиб олиш учун бу армия ислом ерларидан 1000 километрлик масофани босиб ўтиши лозим эди, бу эса муайян хавфни юзага келтирарди.

Лекин ушбу йўл мўғулларга ҳеч қандай ҳатар тугдирмади. 95 фоиз ушбу “хавфли” йўлни Байжо ўз армияси билан Аббосийларга сезилмас тарзда ўтади ва Богдодга 50 километр қолганда уларни саросимага солиб қўяди. Аббосийлар ҳудди Байжо қабиласи Хулагуни ҳам Богдодга бир қўнлик йўл қолганида пайкашади.

Мўғуллар назорати остидаги тоғли ҳудудлар бўйича ҳаракат қилган Хулагу армиясини

пайкаш мушкуллигини тушуниш мумкин, лекин Богдодга шу кадар якинлашган Байжо кўшинларини қандай қилиб илғамаслик мумкин?

Байжонинг мусулмон ерларидан бу кадар шиддат билан ўтганлиги фалокатлар ўзи аслида содир бўлиб бўлганлигидан далолат беради. Биринчидан, бу ушбу ҳуддуларда Аббосийларнинг айгокчилари бутунлай йўқлиги, шунингдек, Аббосийлар кўшини урушни олиб бориш ҳақида тасаввурга эга эмаслиги, уларни бошқариш бўйича ҳеч бўлмаганда минимал ҳарбий стратегик маҳорат етишмаслигига боғлиқ эди. Иккинчидан, бунда Анадоли ва Мўсулнинг мусулмон ҳукмдорларининг соткинлиги (бошқача айтганда давлат хиёнати) кичкина рол ўйнамади. Бу соткинлик мўгул кўшинига Богдодга боровчи йўлнинг барча эшикларини очиқ берди. Шу сабабли ҳам улар бу ердан ҳудди сайрда юргандек, йўлда ҳеч қандай тўсикка учрамасдан бемалол ўтишди.

Байжо ўзининг одатига зид равишда, эътибор жалб қилмаслик учун ўша ҳудудларнинг маҳаллий аҳолиси билан жангга киришмади, улар эса, ўз навбатида зарар етиб қолишдан қўриқиб, ўзларини мўгул армиясидан четда тутишди. Шунингдек Байжонинг қасос олишдан қўриқиб, ҳеч қим унинг ҳаракати ҳақида Аббосийларга маълумот бермади.

Бу Анадоли ҳукмдори Кайковус II ва Қилич Арслан IV ларнинг бутун ислом уммати олдидаги қатта соткинлиги эди. Лекин Мўсул ҳукмдори Бадриддин Луълўнинг хиёнати ўз ҳолича унданда буюқрок эди. Бадриддин мўгулларнинг ҳаракати учун эркин коридор яратиб бериш билан чекланиб қолмади, балки мусулмон халифалиги ҳукмидан “Ирокни озод қилиш” важи билан улар билан бирга отряд юборди. Шуни таъкидлаш жоизки, ўша пайтда Бадриддин Луълў саксон ёшдан ошган эди, баъзи маълумотларга қўра эса, юз ёшда эди, ўзининг кекса ёшига қарамасдан, бу инсон шундай қабил соткинликка йўл қўяди. Яна шуни айтиш лозимки, у шу воқеалардан бир неча ой ўтиб вафот этади.

Бу орада Богдодда...

Айтиш мумкинки, ўша даврларда Богдод дунёдаги энг мустаҳкам шаҳар эди, унинг деворлари эса забт этиш энг мушкул бўлгани эди. Бунинг ҳеч ҳам ажабланарли жойи йўқ, чунки Богдод беш асрдан қўпроқ вақт мобайнида мусулмон халифалигининг пойтахти бўлган ва унинг деворлари мустаҳкамлиги учун йирик микдорда сармоя ва инсон меҳнати сарфланган. Тигр дарёси бўйидаги буюқ Богдод ҳақли равишда марказ, бутун ислом оламидаги Шаҳарларнинг Онаси бўлган. Макка мусулмонлар учун муқаддас зиёратгоҳ бўлиб қолаверган, лекин у сиёсий ёки савдо маркази бўлиши учун асосий аҳоли зич жойлашган марказлардан жуда ҳам ажратилган эди. Ислом вужудга келганидан бор – йўғи юз йил ўтиб араб дунёси Аббосийлар сулоласининг ҳукмронлиги остига ўтган, улар бутун мусулмон ерларининг расмий ҳукмдори, халифаси саналган. 762 йилда иккинчи Аббосий халифа томонидан Богдодга асос солинган. Лекин бундай ажойиб ва забт этиб бўлмас қўргонларнинг ўзи етарли эмас эди, уларни ҳимоя қилиш учун ҳақиқий эркақлар зарур эди. Афсуски, ана шундай эркақлар ўша даврда Богдодда қам эканлиги маълум бўлди.

Давоми бор...

islamdag.ru сайтидаги бир неча туркум материаллари асосида

Абу Муслим тайёрланди